

roepen en door zijn zestigjarige assistent, *Major* Becker, opgevolgd, 'de meest correcte Duitser die wij hebben meegemaakt, doch een volkomen nul': tegen de directeur zei hij, 'dat hij bereid was, ieder stempel en iedere handtekening te zetten waar dezerzijds om gevraagd werd.' Op Becker volgde Schmitt, een oud-afdelingschef van de *Zentralauftragsstelle*, specialist voor de wolbranche; hij was de enige die 'lastig' was, 'zij het dan ook dat dit voor een deel komedie was, gespeeld . . . om zijn betrouwbaarheid en onmisbaarheid te bewijzen.'¹

Wij mogen niet generaliseren: andere *Referenten* en *Bevollmächtigten* hebben op de rijksbureaus grote druk uitgeoefend, met name na '42. Van belang was daarbij dat in het algemeen bij deze rijksbureaus, die in de eerste helft van de bezetting niet of nauwelijks administratief verzet gepleegd hadden², vooral na de April-Meistakingen van '43 de stemming aggressiever werd: toen werden Duitse eisen vaak bewust traag in behandeling genomen. Een voorbeeld: in december '43 kreeg het distributiebureau populieren-rondhout (dat op dat moment overigens niet ressorteerde onder het rijksbureau voor hout maar onder de bedrijfsgroep houtindustrie³) de urgente opdracht van *Finanz und Wirtschaft*, nl. van een *Oberforstmeister* dr. Schnell, hoofd van het *Referat Forst- und Holzwirtschaft*, om er voor te zorgen dat de Nederlandse kistenfabrikanten per 1 maart '44 20 000 kubieke meter rondhout ontvangen zouden hebben voor de vervaardiging van kratten die nodig waren voor de groente-export naar Duitsland. Die opdracht werd doorgegeven aan Staatsbosbeheer, maar het werd eind februari voor de houthandlaren de voor de aankoop noodzakelijke 'koopboekjes' ontvingen. Op 15 maart, twee weken na de gestelde einddatum, was welgeteld 2,80 kubieke meter rondhout op papier aan een kistenfabrikant toegewezen. Dr. Schnell was razend. Hij werd toen afgescheept met de toezegging dat alle krachten zouden worden ingespannen om in Zeeland de helft van de oorspronkelijk geëiste hoeveelheid, 10 000 kubieke meter, op te kopen en naar de kistenfabrikanten in Noord- en Zuid-Holland te vervoeren. Half juli was nog geen kubieke meter uit Zeeland gearriveerd en uit de rest van het land hadden de fabrikanten slechts 1000 kubieke meter ontvangen; met het vervaardigen van de eerste partijen kratten was men toen nog bezig.

¹ Rijksbureau voor de verwerkende industrie, sectie keramische industrie: Na-oorlogs verslag, p. 59-60 (CNO, 327 a). ² In augustus '40 werd de directeur van het rijkskolenbureau gearresteerd omdat hij de steenkooltransporten naar Duitsland gesaboteerd zou hebben; deze beschuldiging bleek na onderzoek onjuist.

³ Het bestuur van deze bedrijfsgroep was 'goed', mr. dr. J. in 't Veld, de ontslagen burgemeester van Zaandam, was er secretaris van.